MAAILMAKOOL MONDO

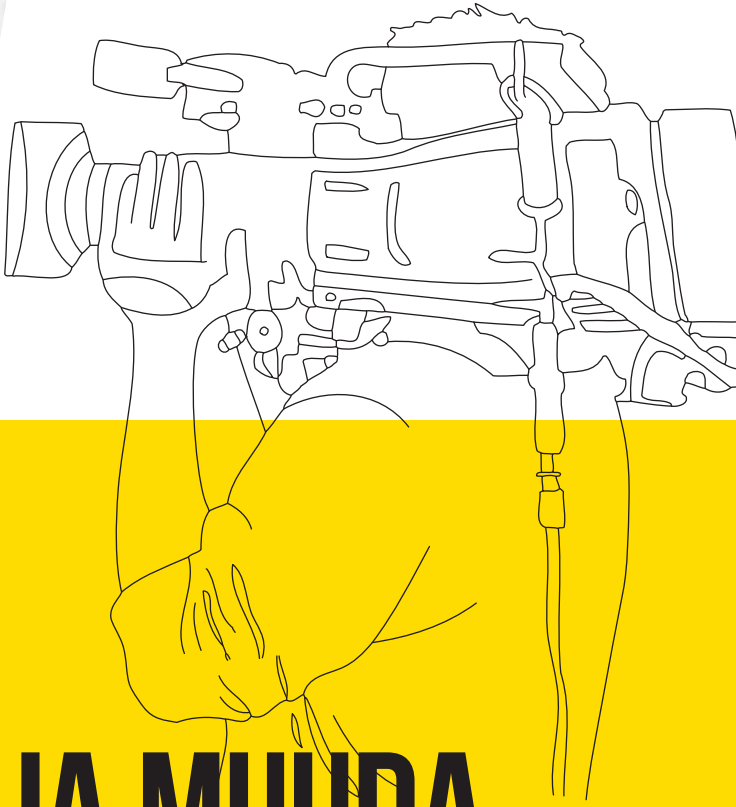

VAATA JA MUUDA

4 DOKFILMI TARBIMISEST

Hea dokfilmihuviline!

See materjal on suunatud kõigile dokumentaalfilmiklubide liikmetele, et filmilinastusi teemakohaste aruteludega läbi viia. Seda on teretulnud kasutama koolinoored, noorteklubide liikmed, noortejuhid, õppeinfospetsialistid jne. Enne filmi linastust soovitame võimaluse korral kutsuda külaline, kes filmi teemaga rohkem kursis oleks ja filmi kommenteeriks. Iga valitud 4 filmi juures on sissejuhatavaid tegevusi enne filmivaatamist ning küsimusi ja harjutusi pärast filmilinastust. Materjali alguses on Tõrva dokfesti korraldajate näpunäiteid väikese filmifestivali korraldamiseks.

4 filmi teemaks on tänapäeva tarbimisühiskond ning sellega kaasnevad globaliseeruva maailma probleemid, mis põhinevad ebavõrdsusel ja keskkonna ekspluateerimisel. Filmid ärgitavad meid rohkem mõtlema sellele, kus meie toit ja tarbeesemed on toodetud ning mis mõju on meie tarbimisel ümbritsevale keskkonnale. Mondol on valminud ka noorte koolitajatele suunatud tarbimise teemaline käsiraamat „Maailma noored", mis on hea abistav lisamaterjal filmilinastuste harjutuste läbiviijatele, materjaliga saad tutvuda siin: www.maailmakool.ee/meetodid/maailma-noored-3/.

Filmilinastuste korraldamisest ning dokumentaalfilmiklubide loomisest saab täpsemalt lugeda MTÜ Mondo väljaandest „Dokfilmiklubide kogemused. Ideid filmi- ja teavitusüritusteks viiest Euroopa riigist". Antud väljaande ja Mondo filmikataloogiga saad tutvuda filmikogu.maailmakool.ee lehel.

Mondo filmikogus on hetkel üle 180 dokumentaalfilmi. Filmide laenutamine on tasuta ja seda korraldab Mondo dokumentaalfilmide kordinaator, lisainfo: dfk@mondo.org.ee.

Häid filmielamusi ja sisukaid arutelusid!

MTÜ Mondo

Euroopa Liit

EESTI ARENGUKOOSTÖÖ

Väljaanne on valminud tänu projektile „Maailma Noored" (ing. k. „Youth of the World"), mida toetab Euroopa Komisjon aastatel 2013–2016.
Projekti viib läbi Eestis MTÜ Mondo ja kaasrahastab Eesti Välisministeerium.
Materjal ei pruugi väljendada Euroopa komisjoni vaateid.

Teksti autor: Irma Mets, kujundus: Triinu Tulva

Tõrva Dokfesti korraldajate 10 soovitust noortele

Koostajad: Tõrva Dokfest 2015 programmijuhid Kaisa Jõgeva ja Mai Kroonmäe; peakorraldaja Liisa Nurmela.

1. Oluline on leida meeskonda õiged inimesed, kes jagavad ja austavad sinu maailmavaadet ning loovad meeskonda omalt poolt mingi lisaväärtuse.
2. Sinul kui korraldajal peab olema selge visioon ja eesmärk, mida sa tahad saavutada ning miks sa midagi teed.
3. Kui sa otsustad mingi filmi kasuks, vii ennast filmis kajastatud teemaga hästi kurssi. Kuid pea meeles – üks dokfilm ei näita kunagi absoluutset tõde – see on alati kellegi tõlgendus teemast.
4. Ära karda eksida. Eksimine on inimlik ning tavaliselt on inimesed mõistvad ning probleemide asemel on alati lahendused. Näe probleemides võimalusi ning kasuta neid oskuslikult ära.
5. Korraldades sündmust on oluliseks aspektiks koostöö. Kaasa oma meeskonda erinevaid inimesi, organisatsioone ning koostööpartnereid. Koos saate paika panna oma ühised eesmärgid ning nende nimel tegutseda.
6. Suhtle inimestega, küsi tagasisidet. Kui sul tekib mõnikord mure filmi valimise või külaliste kutsumise osas, küsi julgelt arvamust oma publikumilt. Nendele sa filmiõhtuid korraldad – nii saab rahulolevamad osalejad ning uusi huvitavaid mõtteid.
7. Filmi vaatamise tingimustele tuleb rõhku pöörata. Oluline on ruumi pimedus ning piisava õhu juurdepääs. Võimalusel ka mugavad istumise lahendused – ole loov!
8. Kindlasti annab filmile lisaväärtust pärast seanssi toimuv arutelu. Ideaalis võiks keegi seda protokollida, salvestada ja Interneti keskkonda üles riputada, et head mõtted jõuaksid rohkemate inimesteni.
9. Kui Sa pole valitud filmiga rahul ja sellest vaimustuses, siis pigem ära näita seda. Võta rohkem aega, et leida hea dokfilm. Tähtis on dokkide kvaliteet, mitte kvantiteet.
10. Alati mõtle välja variant B, kui midagi peaks esialgse valikuga juhtuma – film ei lähe käima vms. Nii ei pea juba kohaletulnud inimesi laiali saatma. Eelnev filmi käimamineku kontrollimine kohapealse tehnikaga on kohustuslik!

Esmajoones **ole kannatlik**. Festivali organiseerimine on pikk protsess. Kõik ideed ei pruugi saada koheselt realiseeritud. Oskus eristada teostatavaid ideid kogu ideedetulvast ning õige ajaplaneerimine hoiavad kokku nii mõnegi närvilise tunni.

LAUAKE, KATA END

Kanada, 2014
(treiler: vimeo.com/88023628)

Filmist

2014. aasta Kanada dokumentaalfilm „Lauake, kata end" (ing. k. „Just Eat It. A Food Waste Story") on lugu meie igapäevasest toidu tarbimisest. Filmitegijad ja toiduarmastajad Jen Rustemeyer ja Grant Baldwin sukelduvad toiduraiskamise probleemi. Nad jälgivad, mis juhtub toiduga teel talust pere külmkappi. Jõudnud tõdemusele, et igal aastal läheb Põhja-Ameerikas miljardite dollarite väärtuses head toitu raisku, otsustavad nad pool aastat süüa ainult seda, mis on välja praagitud või ära visatud. Nende avastused on jahmatavad.

Filmitegijatest

Elukaaslased **Grant Baldwin** ja Jen Rustemeyer on varasemalt olnud seotud väljakutsuvate projektidega, mille eesmärgiks on jätkusuutlikum elu. Nende 2010.a. dokumentaalfilm „The Clean Bin Project" uurib, kuidas on võimalik elada prügi tekitamata. Filmis püüavad nad aasta jooksul tarbida võimalikult vähe.

Grant Baldwin on lisaks dokumentaalfilmide tegemisele olnud edukas ka heliloojana. Produtsent **Jen Rustemeyer** on aktiivne korduvkasutamise eest kõneleja, „The Clean Bin Project" filmi raames oli Jen aasta rattaga tuuril Kanadas, et tõsta teadlikkust jäätmete vähendamise olulisusest. „Lauake, kata end" on Jeni ja Granti teine täispikk film.

Ettevalmistuseks

Tutvu Toidupanga (www.toidupank.ee) **tegevusega** ning uuri neilt, kuidas nemad toitu abivajajateni viivad ning kes toiduabi Eestis saab.

Toit, millel on väljend „kõlblik kuni", ei kõlba toiduks pärast märgistusel esitatud kuupäeva möödumist. Toit, millel on väljend „parim enne", võib hakata märgitud kuupäeva järel oma esialgseid omadusi (lõhn, maitse) kaotama, kuid see ei ole ohtlik tervisele. Näiteks limonaad, küpsised, kuivained, kohv jm on kasutatav veel kuid pärast „parim enne" möödumist.

Enne filmi

Küsi osalejatelt, kas nad on kunagi toidu raiskamisega kokku puutunud. Kirjelda Eesti Toidupanga tegevuspõhimõtet ning arutlege, kuidas söömata toit nälga kannatavate inimesteni Eestis võiks jõuda.

Loe osalejatele ette järgnevad tsitaadid filmist ja küsi, kas osalejad nõustuvad antud seisukohtadega. Palu neil oma arvamust põhjendada.

Osale toidule viskame ninaga:
„Kas ma tahan eilseid ülejääke?"
Toidu maitsel pole midagi viga,
aga eile sõin seda, täna ei taha.
Raha on, et uut toitu osta.
See kuulub jõuka ühiskonna juurde.
Granti vend

Inimesed vaatavad hinda
ja väljanägemist.
Nad eeldavad, et mis näeb ilusam välja,
see maitseb paremini.
Delaney Zayac, talunik, Ice Cap Organics

Kui juhtub nii, et kutsud külalised
ja kogu toit saab otsa,
tekib veider tunne,
et oled halb võõrustaja. Jonathan Bloom,
American Wasteland raamatu autor

Äraviskamine on suures osas
majanduslik probleem.
Suur asi on teada, et võid
kaubast mugavalt lahti saada.
Ken March, Questi laohoone juhataja

On vaja uskuda,
et toiduraiskamine ei ole lubatav.
See on kodanikumoraali küsimus,
kultuurilise hoiaku küsimus.
Tristam Stuart

Pärast filmi

Küsi vaatajatelt, mis neile filmis meeldis, kõige rohkem üllatas ja küsitavusi tekitas. Seejärel moodusta osalejatest grupid (4–5 inimest grupis) ning lase neil arutleda järgnevate küsimuste üle: ● Miks kestab Granti ja Jeni projekt vaid 6 kuud, mitte näiteks 10 aastat? Mis on nende projekti mõte? ● Mõtle oma koduse toidutarbimise peale ning too välja põhjuseid, miks toitu ära visatakse (nii kodumajapidamises kui ka nt restoranis, poes). ● Kuidas vähendada kodust toiduraiskamist? Leia filmist kolm lahendust! ● Kas oled söönud puuvilju, mis on kahjustada saanud? Kui oluline on Sinu jaoks toidu välimus? ● Miks on oluline teada, kust meie toit pärit on? ● Miks on toidule „parim enne" ja „kõlblik kuni" kuupäevad märgitud? Mis on nende kahe märgistuse erinevus?

TÕELINE VÄÄRTUS

USA, 2015
(treiler: www.youtube.com/watch?v=OaGp5_Sfbss)

Filmist

Andrew Morgani dokumentaalfilm „Tõeline väärtus" (ing. k. „True Cost") räägib ülemaailmsest tekstiilitööstusest, rõivaste õmblejatest ning tekstiilitööstute mõjust meie keskkonnale ning tööstusharuga seotud inimestele. Riiete hinnad langevad juba aastakümneid, kuid tekstiilitööstuse kahjulikud mõjud aina kasvavad.
Film viib meid reisile, kus tutvume nii puuvillakasvatajate, moedisainerite ja keskkonnakaitsjatega ning küsib, kes meie riiete eest tegelikult maksavad.

Filmitegijast

Rahvusvaheliselt tunnustatud režissöör **Andrew Morgan** keskendub oma loomingus lugude jutustamisele parema homse nimel. Morgani kogemus hõlmab mitmesugust tööd, ulatudes lugude jutustamisel narratiivsest dokumentaalseni nii kommerts- kui filmiprojektides. Pärast filmiõpinguid Los Angelese Filmikoolis sai temast filmistuudio Untold Creative kaasasutaja, kus ta praegu töötab loovjuhina. Ta kirjutab Huffington Posti ja kõneleb regulaarselt loo jutustamise kui vahendi võimust pidevas võitluses inimõiguste eest üle maailma.

Ettevalmistuseks

Tänapäeva kangatööstus on globaliseerunud ning selle keeruline tarneahel ühendab erinevaid riike, töötajaid ning tarbijaid üle kogu maailma. Kangaid toodetakse peamiselt puuvillast. Puuvillakasvatusele järgneb kanga valmistamine: ketramine, kudumine ning alles seejärel õmblemine (need etapid leiavad aset peamiselt Kagu-Aasia riikides). Seejärel pakendatakse õmmeldud rõivad ning transporditakse tarbijatele Euroopasse, Põhja-Ameerikasse ja mujale, kus tegeletakse turundusega ning viiakse riided müüki poodidesse.

Põhilised puuvillatootjad on Hiina (32%), India (23%) ja Ameerika Ühendriigid (12%).

Pilte ning **rohkem infot** puuvillataime ja riiete tootmise kohta saab näha ja lugeda MTÜ Mondo „Maailma Noored" tekstiili teemalisest käsiraamatust: www.maailmakool.ee/meetodid/maailma-noored-3/

Kangatootmisega kaasneb mitmeid sotsiaalseid probleeme, mis on seotud tekstiilitöötajate halbade töötingimuste ning ülima vaesusega. 24. aprillil 2013.a. varises Bangladeshi pealinnas Dhakas kokku viit kangatehast majutav Rana Plaza hoone, nõudes 1135 inimelu. Eelmisel päeval olid hoone seintesse ilmunud praod, sellest hoolimata olid tuhanded kangatööstuse töötajad sunnitud hoone ülemiste korruste tehastesse tööle minema.

Probleemid kangatööstuses on tekitanud mitmeid alternatiivseid moesuundi, mis tegelevad jätkusuutliku moe ja rõivatööstusega, kus kangajääke on vähem ning tekstiilitööstuse töötajatele makstakse inimväärset palka. Eesti moedisainer Reet Aus kasutab riiete tootmisel kangajääke ning vanu rõivad, vt lisaks: www.reetaus.com.

Enne filmi

Uuri osalejatelt, kas nad teavad, millest ning kuidas riideid tehakse. Lase neil uurida, kus nende riided toodetud on. Võimaluse korral kasuta maailmakaarti, et leida vastavad riigid ja näidata, kuhu rõivatööstus maailmas koondunud on.

Seejärel arutlege, kus puuvill kasvab ning milline see taim välja näeb. Võimaluse korral näita osalejatele puuvillataime pilti.

Jaga igale osalejale paberileht ja kirjutusvahend. Palu neil järjestada kõige olulisemad tegurid, mis neid mõjutavad riiete ostmisel või rõivaste valimisel (nt mood, hind, kvaliteet, mugavus, isiklik stiil jms).

Pärast filmi

Küsi vaatajatelt, mis antud filmi puhul neid kõige rohkem üllatas ning küsitavusi tekitas. Palu osalejatel vaadata oma paberilehte, kus on kirjas tegurid, mis mõjutavad neid riiete ostmisel ja küsi, kas nad pärast filmi vaatamist midagi oma eelistustes muudaksid.

Jaga osalejad u 5-liikmelistesse gruppidesse ning lase neil arutleda järgmiste küsimuste üle: • Millised on peamised tekstiili- ja moetööstusega seotud keskkonnaprobleemid? Kuidas me riiete ostjatena neid probleeme leevendada saaksime? • Mis juhtus Rana Plaza tehasehoonega Bangladeshis 2013.a.? • Kui palju reisib üks puuvillane riideese enne, kui meie poodidesse jõuab? Nimeta ühe puuvillase riideeseme tootmise erinevaid etappe ning riike, kus need tootmisetapid võiksid aset leida. Kuidas oleks võimalik rõivaid jätkusuutlikumalt toota? • Kas tead mõnda moedisainerit või brändi, kes tegeleb jätkusuutliku moega Eestis? • Kas Eestis on võimalik rõivaid toota? • Mida teed riietega, mida Sa enam ei kanna? • Kui ostad uusi riideid, kas arvad, et see film mõjutab Sinu valikuid? • Mis on *upcycling*?

COWSPIRACY

USA, 2014
(treiler: www.youtube.com/watch?v=nV04zyfLyN4)

Filmist

Maailma suurimad keskkonnaorganisatsioonid eiravad kõige olulisemat hävitavat jõudu, millega Maa tänapäeval silmitsi seisab. Tule kaasa šokeerivale, ent humoorikale edasipüüdliku keskkonnaaktivisti teekonnale, kus ta otsib õiget teed jätkusuutlikkuse poole ja tõelist lahendust tänapäeva kõige pakilisemale keskkonnaprobleemile.

Filmitegijatest

Kip Andersen i keskkondliku ärkamise käivitas film „Ebamugav tõde". Peale filmi vaatamist hakkas ta kirglikult taaskasutama, pidevalt tulesid kustutama, harva dušši all käima ja auto asemel rattaga liikuma. Andersen uskus, et riiklike ja rahvusvaheliste keskkonnaorganisatsioonide juhiseid jälgides tegi ta kõik endast oleneva Maa aitamiseks, kuid ta elu võttis uue suuna pärast seda, kui ta avastas, et põllumajandusloomad on keskkonna hävitamise suurim tegur. Andersen on muu hulgas ka ettevõtja ning sertifitseeritud Jivamukti ja Kundalini jooga õpetaja.

Keegan Kuhn on videograaf, auhinnatud dokumentalist ja professionaalne muusik, kes elab San Francisco lahe idaosas. Ta teinud koostööd mittetulundusühingutega ja olnud seotud sotsiaalse õigluse liikumistega praktiliselt kogu oma elu. Filmitegijana aitab ta organisatsioonidel kõrgeima võimaliku kvaliteediga filmide ja videote abil saavutada järjest suuremat toetajaskonda

Ettevalmistuseks

Uuri välja, millega tegelevad Eesti peamised keskkonnaorganisatsioonid nagu Eestimaa Looduse Fond, Eesti Roheline Liikumine ning milliseid keskkonnaprobleeme need organisatsioonid esile toovad. Rohkem infot organisatsioonide kohta leiad Eesti Keskkonnaühenduste Koja lehelt: www.eko.org.ee.

- x Põhiline osa Eesti energiast toodetakse Kirde-Eestis, kus on meil tõsisemad keskkonnaprobleemid. Kuna Eestis valdav osa energiast toodetakse põlevkivi baasil, mille põletamisel eraldub õhku hulgaliselt süsinikdioksiidi, siis oleme üheks suuremaks atmosfääri saastajaks kasvuhoonegaasidega.
- x Aastas tekib Eestis ühe elaniku kohta umbes 300 kg olmejäätmeid. Kui aga arvesse võtta ka tööstusjäätmed, siis tuleb ühe eestimaalase kohta 10 tonni jäätmeid aastas.
- x Peidetud vesi on toote kasvatuse ja tootmise ajal tarbitud vee koguhulk.
- x 1 kilo liha tootmiseks kulub umbes 5000 (sealiha) kuni 20 000 (veiseliha) liitrit vett.

Ajakiri National Geographic 2014.a. numbrid tutvustasid viise, kuidas toita 2050. aastaks 2 miljardit inimest rohkem, ilma planeeti koormamata, uuri lisa: www.natgeofood.com.

Enne filmi

Uuri osalejatelt, millised on tänapäeva suurimad keskkonnaprobleemid. Lase osalejatel välja tuua peamisi organisatsioone, kes tegelevad keskkonnakaitsega nii globaalsel tasandil kui ka Eesti siseselt.

Jaga osalejad väiksemateks gruppideks (ühes grupis 5 inimest) ning palu neil arutleda Eesti peamiste keskkonnaprobleemide ja nende võimalike lahenduste üle.

Palu gruppidel mõelda liha tarbimisega seonduvate küsimustele üle: ● Kust liha tuleb? ● Mida loomadele söödetakse? ● Mis on liha roll ühiskonnas?

Pärast filmi

Palu vaatajatel kirja panna, mis antud filmi puhul neile meeldis, kõige rohkem üllatas ning küsitavusi tekitas. ● Mis olid filmi peategelase peamised küsimused, millele ta vastust otsis? Miks oli küsimustele raske vastust leida? Kas ta leidis lahenduse filmi lõpuks?

Lase osalejatel oma kirjapandut teistega jagada.

Arutlege suures ringis: ● Kuidas saaksime jätkusuutlikumalt toituda ilma planeeti koormamata? ● Kas poes toitu valides uurid, millised märgistused pakenditel peal on (nt mahe- või Fairtrade märgis) või üritad tarbida kohalikku toitu? ● Kas filmi vaatamine võib mõjutada Sinu toitumisharjumusi?

Jaga osalejad väiksematesse gruppidesse (u 5 inimest grupis) ning lase gruppidel arutleda järgmiste küsimuste üle: ● Mida näitab inimese vee jalajälg? Osalejad saavad võimaluse korral mõõta oma vee jalajälge arvuti/nutiseadme kaudu: www.waterfootprint.org (water footprint calculator) ● Mis on peidetud vesi ning kui palju vett kulub 1 kilo veiseliha tootmiseks?

JÄRJEKORD

Eesti, 2014

Filmist

Septembris 2013 avas Tallinnas uksed esimene Eesti H&Mi kauplus. Juba eelmisel õhtul hakkasid kaupluse ukse taha kogunema noored, kes on kasvanud (defitsiidi) vabas Eestis. Neile on järjekord midagi põnevat ja romantilist. Samal ajal seab Eestimaa teises otsas oma sammud kauplusauto peatusesse Veski Hilda, Palumõisa küla kõige vanem asukas. Suure rõivapoe avamist ootava linnatüdruku Milena ja maal oma kanade eest hoolitseva vana naise kaudu viidatakse praeguse Eesti probleemidele: sotsiaalmajanduslikule lõhele linna ja maa, vananeva rahvastiku ja kosmopoliitseid tarbijaväärtusi kandva noore põlvkonna vahel.

Filmitegijatest

Režissöör, operaator ja monteerija Aleksandr Heifets on kasvanud üles New Yorgis, töötanud MTV abiprodutsendina, Tadžikistanis Maailmapanga meediakonsultandina, Hollandis Metropolis TV režissöörina, viimastel aastatel Eestis vabakutselise filmide ja reklaamide režissööri, operaatori ja monteerijana.

Jaak Kilmi on filmilavastaja ja -produtsent. Ta on lõpetanud Tallinna Pedagoogikaülikooli filmi- ja videoõppetooli. Ta on „Sigade revolutsiooni" käsikirja autor, dokumentaalfilmi „Revolutsioon, mida ei tulnud" produtsent. Ta lavastas filmi „Disko ja tuumasõda".

Ettevalmistuseks

Nõukogude Eestis nagu ka mujal sotsialismimaades valitses krooniline kaubapuudujääk e defitsiit.

Eluks vajalik miinimum oli poes enamasti olemas, kuid puudus valik. Valiku puudumist põhjustas rasketööstuse eelisarendamine, mille kõrval peeti tarbekaupade tootmist vähetähtsaks ega eraldatud selleks piisavalt ressursse.

Nõukogude inimene pidi tegutsema kollektiivis ja nii olidki pesumasinad ja autod defitsiitsed ning korterite köögid tillukesed.

Defitsiit ajendas inimesi soetama kodudesse kõikvõimalikke varusid. Paradoksaalsel kombel soodustas defitsiit ka ületarbimist – millelegi poes „peale sattudes" oli targem ka tarbetu kaup igaks juhuks ära osta.

21. sajandi Eestit iseloomustab konsumerism, mis on pärast II maailmasõda elanikkonna rikkuse kasvu ja reklaamitööstuse ning uue kommunikatsioonitehnoloogia arengu tagajärjel tekkinud subkultuur, kus ei tarbita vajaduse tõttu, vaid tarbimise enda ja sellega seotud sotsiaalsete hüvede pärast.

Konsumerism põhjustab loodusvarade ületarbimist ning elukvaliteedi halvenemist.

Enne filmi

Jaga igale osalejale paberileht ja kirjutusvahend. Palu neil mõelda väärtuste üle ning kirjutada üles nende elu 5 kõige tähtsamat väärtust.

Seejärel palu osalejatel oma tähtsamaid väärtusi jagada. Uuri, millised väärtused neil sarnanevad ja mis erinevad.

Küsi grupilt, kas 1960-ndate Eesti inimeste väärtused erineksid tänapäeva noorte täiskasvanute väärtustest?

Pärast filmi

Palu vaatajatel kirja panna, mis neile antud filmi puhul meeldis, kõige rohkem üllatas ning küsitavusi tekitas.

Moodusta kuni 5-liikmelised väiksed grupid ning palu osalejatel oma kirjapandut teistega jagada. Seejärel palu osalejatel arutleda oma gruppides filmi peategelaste väärtuste üle ja kirjutada need üles. Lase gruppidel nimetada 3 peamist probleemi, mida film puudutas. Palu gruppidel jagada oma kirjapandut.

Lase gruppidel arutleda järgnevate küsimuste üle: ● Mida tähendas järjekord eestlastele pärast II maailmasõda? Millistest kaupadest oli poodides enim puudus? ● Mis on konsumerism ja miks seda kritiseeritakse? ● Miks inimesed tarbivad rohkem, kui neil tegelikult vaja on? ● Kelle huvides on ületarbimine ja kuidas see mõjutab meie keskkonda?

MAAILMAKOOL.EE